

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakértői véleménye

Tárgy: Filmalkotások részleteinek, hanganyagának, illetve szövegének felhasználása más filmalkotásban

Ügyszám: SzJSzT – 05/22.

A Megkereső által feltett kérdések:

1. A nyomozással érintett filmalkotás és két darab, egy műsorszolgáltató által megküldött adás összehasonlítása szükséges, arra vonatkozóan, hogy az 52 perces filmalkotásban bemutatott anyagok jogtalanul kerültek-e felhasználásra vagy az a szabad felhasználás körében értékelhető-e?
2. Továbbá megállapítani szükséges, hogy a filmalkotásban szereplő anyagok másnak szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény alapján fennálló szerzői vagy ahhoz hasonló jogát vagy jogos érdekét megsértette-e?
3. Vizsgálandó a mozgóképek mellett, az alkotásban fellelhető narráció szövegezése is, hogy a filmalkotásban szereplő kommentár részben vagy egészben átemelésre került-e a megküldött adásokban hallható kommentárból. Amennyiben felhasználásra került sor, az az előző két kérdés esetkörében szintén vizsgálandó.
4. Szakértő egyéb észrevételei.

Az eljáró tanács szakvéleménye:

I. A RÖVID TÉNYÁLLÁS

Költségvetési csalás büntette ügyében indult nyomozás a Nyomozóhatóság (a továbbiakban: **Megkereső**) előtt a Hatóság 2019. április 16. napján tett feljelentése alapján a Kft.-vel szemben. A feljelentésben foglalt tényállás alapján az Hatóság a Kft. kérelmére 2018. április 15. napján véglegessé vált határozatában megállapította, hogy a filmalkotás támogatás igénybevételére jogosult. Azonban az Hatóság a Kft. által benyújtott dokumentumok alapján arra a megállapításra jutott, hogy a Kft., mint kérelmező, olyan költségeket kíván elszámolni a közvetett állami támogatás alapjaként, amelyek nem a filmalkotással összefüggésben, illetve nem a rögzített gyártás időszakában keletkeztek.

Ennek indokai között szerepel az Hatóság azon megállapítása, amely szerint a film teljes terjedelmében, a főcímet leszámítva (23 perc 47 másodperc terjedelmében) a televíziós csatorna jogtulajdonát képező műsor két epizódjából került összeállításra.

A Kft. képviselői által adott tanúvallomások szerint, a Kft. eredetileg az 59 perc 23 mp hosszúságú végleges film helyett egy adminisztrációs hiba okán a film egy előkészítő anyaga került megküldésre az Hatóság részére, amely valóban a egy másik műsor két epizódjából került összeállításra. A végleges filmbe azonban a Kft. képviselőinek tanúvallomása szerint, az Hatóságnak eredetileg megküldött előkészítő anyag egyetlen része sem került beépítésre. Tehát a televíziós csatorna által a Nyomozóhatóságnak átadott anyagok (műsor két epizódja) nem kerültek átvételre a végleges filmbe.

A megkereső által megküldött kérdések a fenti tényállás vonatkozásában arra irányulnak, hogy megtörtént-e, illetve ha igen, akkor szabad vagy engedélyköteles felhasználásként a televíziós csatorna által sugárzott műsor két epizódja részleteinek felhasználása a Kft. 52 perc hosszúságú végleges filmjében, ide értve a televíziós csatorna műsorában elhangzó narráció szövegét is.

II. AZ ELJÁRÓ TANÁCS VÁLASZA A MEGKERESŐ ÁLTAL FELTETT KÉRDÉSRE

Az eljáró tanács rögzíteni kívánja, hogy a Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999 (XI.3.) Korm. rendelet 8. § (1) bekezdésének a rendelkezése szerint: „*A Szakértő Testület nevében az eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást (...)*”. Az eljáró tanács rögzíti, hogy a szakértői vizsgálat céljára a Megkereső által megküldött nyomozati irat, valamint a vizsgálandó filmalkotások álltak rendelkezésére.

Konkréten a következő audiovizuális anyagok álltak az eljáró tanács rendelkezésére:

- (i) Az eljárás alapját képező, Kft. 59 perc 23 másodperc hosszúságú filmanyag (a továbbiakban: **Film**).
- (ii) A televíziós csatorna által sugárzott műsor részét képező 16 perc 47 másodperc hosszúságú filmanyag (a továbbiakban: **Videó 1**).
- (iii) A televíziós csatorna által sugárzott műsor részét képező 16 perc 47 másodperc hosszúságú filmanyag (a továbbiakban: **Videó 2**),
- (iv) A televíziós csatorna által sugárzott műsor részét képező 16 perc 47 másodperc hosszúságú filmanyag (a továbbiakban: **Videó 3**).
- (v) A televíziós csatorna által sugárzott műsor részét képező 1 perc hosszúságú filmanyag (a továbbiakban: **Videó 4**).

A rendelkezésére bocsátott filmanyagok közül a televíziós csatorna által sugárzott műorból a két adás 4 külön dokumentumként került megküldésre oly módon, hogy a Videó1 teljes egészében a [...] napján adásba került műsor részét tartalmazza, míg a Videó2 8 perc 49 másodpercig a [...] napján adásba került műsort (a továbbiakban: **Adás 1**), 8 perc 50 másodperctől pedig a [...] napján adásba került műsort tartalmazza. A Videó3 és Videó4 teljes egészében a [...] napján adásba került műsort (a továbbiakban: **Adás 2**) tartalmazza.

Ad 1. A nyomozással érintett filmalkotás és két darab, egy műsorszolgáltató által megküldött adás összehasonlítása szükséges, arra vonatkozóan, hogy az 52 perces filmalkotásban bemutatott anyagok jogtalanul kerültek-e felhasználásra vagy az a szabad felhasználás körében értékelhető-e?

Ahogy az alábbiakban közölt részletes kimutatásból látszik (ld.: III.4. pont), az eljáró tanács a Film és az Adás 1, illetve Adás 2 összehasonlítása során – egyetlen kivételtől eltekintve – nem állapított meg olyan átvételt, amely során a Filmben az Adás 1, illetve Adás 2 filmanyagot felhasználták volna. A Film egyetlen olyan része, amelyben az Adás 2-ből vett filmrészletet használtak fel, a III.4.2. pontban szereplő részletes kimutatás 3. sorában megjelölt hanganyag-részlet, az Adás 2-ből a Filmbe átemelt 18 másodperces hangfelvétel, amelyben a Magánszemély arról beszél, hogyan szervezte meg édesanyja a család külföldre költözését. Ennek a hanganyag-részletnek a felhasználása nem minősül szabad felhasználásnak, a jogszerű felhasználáshoz a televíziós csatorna, mint szerzői és szomszédos jogosult engedélyére volt szükség. Az eljáró tanácsnak nincs arról tudomása, hogy a Kft. megszerezte-e a televíziós csatorna engedélyét a felhasználáshoz.

A Filmben felhasználták továbbá számos, az Adás 1-ben, illetve Adás 2-ben megjelenő narráció szövegét, részben szó szerint egyező módon, részben kisebb szövegváltoztatásokkal. Tekintettel azonban arra, hogy a szöveg felhasználásán túl a narráció hanganyagát nem vették át a televíziós csatorna által előállított, illetve sugárzott adásanyagokból, ezért a szövegek felhasználása nem érinti a televíziós csatorna jogait. Az adás 1, illetve Adás 2 céljára írt narrációs szövegek felhasználása a Filmben nem felelt meg a

szabad felhasználás törvényi feltételeinek. Az azonos, illetve hasonló narrációs szövegek felhasználásához a Film készítőinek - attól függően, hogy a televíziós csatorna a megfilmesítési szerződés nyomán kizárólagos jogot szerzett-e a narrációs szövegek felhasználására és azok tovább engedélyezésére, vagy kizárólagosság nélkül, de megszerezte-e a narrációs szövegek tovább engedélyezésének jogát – a televíziós csatorna vagy az Adás 1, illetve Adás 2 készítésében közreműködő magánszemély szövegíró szerző(k) engedélyére volt szüksége. Az eljáró tanácsnak nincs arról tudomása, hogy a Kft. megszerezte-e az Adás 1 és Adás 2 céljára megírt narrációs szövegek felhasználáshoz a televíziós csatorna vagy a szövegíró(k) engedélyét.

Az eljáró tanács az Adás 1-ben, illetve Adás 2-ben, illetve a Filmben egyaránt felhasznált archív audiovizuális felvételek esetében nem tudta megállapítani, hogy azok felhasználása engedélyköteles volt-e, mert nem rendelkezik arról megfelelő információval, hogy az archív felvételek szerzői jogi védelme a Film készítésének időpontjában még fennállt-e vagy a védelmi idő ekkorra már lejárt. Megállapítható volt azonban, hogy a Filmben megjelenő archív felvételek felhasználása nagyjából megfelel az idézési célú szabad felhasználás törvényi feltételeinek. Emellett az eljáró tanács a Film végfőcímeiben szereplő köszönetnyilvánításban szereplő felsorolásból arra következtet, hogy a Film készítői valószínűsíthetően megszerezték az archív felvételek jogaival rendelkező, illetve azokat kezelő archívumok engedélyét a felvételeknek a Filmben történt felhasználásához.

Ad 2. Továbbá megállapítani szükséges, hogy a filmalkotásban szereplő anyagok másnak szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény alapján fennálló szerzői vagy ahhoz hasonló jogát vagy jogos érdekét megsértette-e?

Amennyiben a Film készítői nem kértek engedélyt az alábbi III.4.2. pontban szereplő táblázat 3. sorában hivatkozott 18 másodperces hanganyag átvételére, úgy ezzel megsértették a televíziós csatornának mint filmelőállítónak az Adás 2-vel kapcsolatban fennálló, az Szjt. 18. § (1) bekezdésben rögzített szerzői vagyoni jogait.

Amennyiben a Film készítői a 18 másodperces hanganyagot, illetve az Adás 1-ben és Adás 2-ben, valamint a Filmben egyaránt felhasznált archív felvételeket a televíziós csatorna sugárzott műsorából rögzítették, és a rögzítés a televíziós csatorna engedélye nélkül történt, akkor ezzel megsértették a televíziós csatorna, mint sugárzó televízió-szervezet Szjt. 80. § (1) bekezdés b) és c) pontban rögzített szomszédos jogait. Ez az állítás azonban nem vonatkozik azon archív felvételekre, amelyek nem kerülnek kiemelésre a III.3. pont alatt szereplő táblázatban, tekintettel arra, hogy a táblázatban nem jelölt felvételek felhasználása szabad felhasználásnak, filmbeli idézésnek minősül.

A Filmben felhasznált archív felvételek felhasználásának jogszerűségéről az eljáró tanács nem tud véleményt adni, mert nem áll rendelkezésére megfelelő információ arról, hogy azok szerzői jogi védelme a Film készítésének időpontjában fennállt-e még vagy a védelmi idő addigra már lejárt. Ennek a kérdésnek a megválaszolásához nem állnak rendelkezésre az archív felvételek rendezőinek, forgatókönyvíróinak, szövegíróinak és az archív felvételeken rögzített zeneművek szerzőinek adatai, illetve a közülük utolsóként elhunyt személyek halálának időpontja.

Ad 3. Vizsgálandó a mozgóképek mellett, az alkotásban fellelhető narráció szövegezése is, hogy a filmalkotásban szereplő kommentár részben vagy egészben átemelésre került-e a megküldött adásokban hallható kommentárból. Amennyiben felhasználásra került sor, az az előző két kérdés esetkörében szintén vizsgálandó.

Amennyiben a Film készítői az alábbi III.4. pontban szereplő táblázatokban hivatkozott narrációs szövegeknek a Filmben történő felhasználására nem kértek szerzői engedélyt, úgy ezzel megsértették az

Adás 1, illetve Adás 2 dokumentumfilmek készítésében közreműködő magánszemély szövegíró(k) szerzői jogait, kivéve a III.4.2. táblázat 3. sorában hivatkozott hanganyagot, melynek engedély nélküli felhasználásával a televíziós csatorna előzőekben említett szerzői vagyoni joga, továbbá – ha sugárzott adásból történt a hanganyag engedély nélküli rögzítése – a televíziós csatornának mint sugárzó televízió-szervezetnek a szomszédos joga sérült.

A narrációs szövegek átvétele, illetve felhasználása nem felelt meg a szabad felhasználás törvényi feltételeinek.

Ad 4. Szakértő egyéb észrevételei.

Az eljáró tanácsnak nincs egyéb észrevétele.

II. AZ ELJÁRÓ TANÁCS VÁLASZÁNAK HÁTTERE, RÉSZLETES KIFEJTÉSE

III.1. Az oltalom feltétele az Sztj. 1. §-a alapján, a vizsgálat tárgyát képező audiovizuális anyagok szerzői jogi megítélése, szerzői joggal ún. szomszédos jogok

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Sztj.) 1. §-a alapján védelemben részesül az irodalom, tudomány és művészet területéről származó minden olyan alkotás, amely egyéni, eredeti jelleggel rendelkezik. *„Az egyéni, eredeti jelleg követelményét gyakorlatilag egy pozitív-negatív feltételpárként is tekinthetjük. Míg a mű egyéni jellege a szerzőjének egyéni, sajátos kifejezőmódját mutatja meg, addig az eredeti jelleg arra utal, hogy a mű nem más szerző alkotásának szolgál másolata.”*¹ Ahogyan az SZJSZT 38/03. számú szakvéleményében Szerzői Jogi Szakértő Testület (a továbbiakban: SZJSZT) megállapította: *„az alkotás akkor egyéni, ha az adott körülmények között lehetőség van többféle kifejezési módra, s ezek közül a szerző egyéni módon valósítja meg azok egyikét vagy másikat, és akkor eredeti, ha az nem csupán valamely már meglévő alkotás szolgál másolata.”*² Az Sztj. 1. §-a (2) bekezdésének példalózó felsorolása alapján szerzői jogi védelem alatt áll az egyéni, eredeti jellegű filmalkotás. A szerzői jogi védelem a szerző életében és halálától számított hetven éven keresztül áll fenn.³

Szintén az Sztj. 1. §-ában kerülnek meghatározásra a szerzői jogi védelem negatív feltételei, azaz a kizáró okok. Így az Sztj. 1. § (5) bekezdése alapján a szerzői jogi védelem nem terjed ki a sajtótermékek közleményeinek alapjául szolgáló tényekre vagy napi hírekre. Ebből következik, hogy az információ, a hír, valamint a puszta hírt tartalmazó közlemény önmagában nem mű, azt bárki közölheti. Amint az SZJSZT 25/2000. számú szakvéleményben kifejtésre került, a *„tények, adatok megismerésére és közlésére senkinek sincs kizárólagos joga. Amit a szerzői jog véd, az az információ egyéni, eredeti módon való megfogalmazása. Erre [...] a hír puszta megfogalmazása esetén általában csak a komplexitásnak egy bizonyos minimális szintjét elérő információ esetén van mód.”*

Ki van zárva továbbá a szerzői jogi védelemből az Sztj. 1. § (6) bekezdése alapján az ötlet, az elv és az elgondolás, eljárás, működési módszer vagy matematikai művelet.⁴ Ebből fakadóan a szerzői jog alapvetően a mű gondolati formáját védi, azaz annak egyéni, eredeti kifejezőmódjait. Így például dokumentumfilm esetében önmagában a történelmi tények bemutatása tekintetében annak ötlete, hogy ehhez az adott történelmi tényhez kapcsolódó archív felvételek kerülnek alkalmazásra, nem áll szerzői jogvédelem alatt.

¹ Szerzői jog mindenkinek, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, Budapest, 2017., szerk.: dr. Legeza Dénes, 58. oldal

² SZJSZT 38/03.

³ Sztj. 31. § (1)

⁴ Sztj. 1. § (6)

Az eljáró tanács a szerzői jogi védelem törvényi feltételei alapján megállapítja, hogy mind a televíziós csatorna műsora (Adás 1, Adás 2), mind a Kft. által készített Film szerzői jogi védelem alatt állnak, műfajukat tekintve történelmi dokumentumfilmek.

Az eljáró tanács rendelkezésére álló információk alapján a Film előállítója a Kft.. Az Adás 1 és Adás 2 keretében sugárzott dokumentumfilmek végfőcímében szereplő adatok alapján pedig arra lehet következtetni, hogy az Adás 1, illetve Adás 2 nem külső gyártásban készült, annak filmelőállítója maga a televíziós csatorna⁵. Az Sztj. 66. § (1) bekezdése értelmében a film szerzői vagyoni jogaival a filmelőállító rendelkezik, ennél fogva a film, mint audiovizuális mű bármilyen felhasználásához, ideértve a film egységes felhasználását, de a filmből vett bármely részlet, illetve a képi vagy hanganyag külön felhasználásait is, a filmelőállító, azaz – az Adás 1, illetve Adás 2 esetében – a televíziós csatorna engedélye szükséges⁶.

Az eljáró tanács a Film és az Adás 1, illetve Adás 2 összehasonlítása során megállapította, hogy a Filmben felhasználták az Adás 2, mint filmalkotás részét képező, az alábbi III.4.2. pontban szereplő táblázat 3. sorában hivatkozott hanganyag-részletet. Ehhez tehát a filmelőállító televíziós csatorna engedélyére volt szükség. Ezen túl további, az Adás 1, illetve Adás 2 részét képező alkotáselemeket a Filmben nem használtak fel.

Az alábbi III.4.2. pont szerinti táblázat 3. sorában megjelölt hanganyag az Sztj. 1. § (2) bekezdés g) pontja, illetve a 64. § (1) bekezdése értelmében, mint a filmalkotás integráns alkotáseleme, védett. A film hanganyagának, mint a film azonosítható részének felhasználásához az Sztj. 16. § (1) bekezdése alapján a szerzői jogosult filmelőállító engedélye szükséges.

Tekintettel arra, hogy műfaji sajátosságukból és témájukból is adódóan mind az Adás 1, illetve Adás 2, mind pedig a Film külső forrásokból származó archív audiovizuális felvételeket tartalmaznak, ezért külön vizsgálni kellett, hogy ezek az archív felvételek is szerzői jogi védelem alatt állnak-e. Ezzel kapcsolatban egyrészt utalni kell arra, hogy a vizsgálat tárgyát képező dokumentumfilmekben megjelenő archív felvételek között találhatóak műfajukat tekintve kifejezett filmalkotásnak tekinthető, egyéni eredeti rendezést, szerkesztést mutató felvételek, ilyenek különösen a korabeli filmhíradók. Az archív felvételek között találhatóak továbbá olyan mozgóképes tudósítások is, melyek ugyan filmalkotásnak nem minősülnek, de amelyekre, mint ún. audiovizuális művekre ugyancsak az Sztj. IX. Fejezetében („Filmalkotások és más audiovizuális művek”) foglalt rendelkezések vonatkoznak, ha egyéni eredeti jellegűek. Az eljáró tanács a dokumentumfilmekben felhasznált archív audiovizuális felvételeket megvizsgálva arra a megállapításra jutott, hogy nemcsak a felhasznált filmhíradók, hanem a többi archív felvétel is magán viseli a készítés egyéni eredeti alkotásjegyeit, ezért azok dokumentumjellegükön túl szerzői műnek is minősülnek.

Az archív audiovizuális felvételek szerzői vagyoni jogaival valószínűsíthetően azok az archívumok rendelkeznek, illetve azok az archívumok kezelik azokat, amelyek a Film végfőcímében szereplő köszönetnyilvánításban megnevezésre kerültek, erről azonban nincs az eljáró tanácsnak pontos információja.

Annak a kérdésnek az eldöntéséhez, hogy az egyes archív felvételek tekintetében fennáll-e még a szerzői jogi védelem vagy a védelmi idő már lejárt, az eljáró tanács nem rendelkezik a szükséges információval. A filmek, illetve audiovizuális művek esetében ugyanis a szerzői jogi védelem az adott mű rendezője, forgatókönyvírója, a dialógus szerzője és a kifejezetten a filmalkotás céljára készült zene szerzője közül az utójára elhunyt személy halálát követő év első napjától számított 70 évig áll fenn. A vizsgált dokumentumfilmekben felhasznált archív felvételek szerzőiről, illetve haláluk időpontjáról azonban az eljáró tanácsnak nincs információja. Ezért az eljáró tanács nem tud állást foglalni abban a kérdésben, hogy fennáll-e a szerzői jogi védelem – illetve fennállt-e a Film készítésének időpontjában – a

⁵ A filmelőállító az Sztj. 64. § (3) bekezdése értelmében az a személy, aki vagy amely saját nevében kezdeményezi és megszervezi a film megvalósítását, gondoskodva ennek anyagi és egyéb feltételeiről.

⁶ Az Sztj. 66. § (1) bekezdésében szereplő törvényi védelem folytán a film alkotóiról a filmre vonatkozó szerzői vagyoni jogok átszállnak az előállítóra, az előállító pedig a 106. § szerint a továbbiakban a magánszemély alkotók szerzői jogutódaként rendelkezik a filmmel kapcsolatos szerzői vagyoni jogokkal, és ebben a minőségében jogosult az Sztj. 16. § (1) bekezdése szerint a filmmel kapcsolatos kizárólagos engedélyezési jogokat gyakorolni.

Filmben felhasznált archív audiovizuális felvételeken, ezért az sem dönthető el teljes bizonyossággal, hogy azok felhasználása engedélyköteles volt-e.

A megkereső által feltett kérdéseknek megfelelően külön vizsgálni volt szükséges a Filmben és az Adás 1, illetve Adás 2-ben egyaránt megjelenő, az archív mozgóképi felvételekkel együtt elhangzó narrációs szövegeket, mert azok között nagyfokú hasonlóság, esetenként kifejezett egyezés mutatkozik (ld.: lejjebb a III.4.1. és III.4.2. pontokban szereplő részletes elemzések). Az eljáró tanács álláspontja szerint bár lényegre törő, alapvetően tényadatok közlésére szolgáló információkat tartalmaznak, megfogalmazásuk módjában a narrációs szövegek a szövegek írójának (íróinak) alkotói tevékenységét tükrözik, azokat megilleti tehát a szerzői jogi védelem.

A Filmben felhasznált narrációs szövegek között számos olyan szöveg található, melyeket az eredeti archív audiovizuális felvétellel együtt, annak szinkronizált hangjaként vettek át és emeltek be mind az Adás 1-be, illetve Adás 2-be, mind pedig a Filmben, ezek leginkább korabeli filmhíradórészletek eredeti hangjai. Ezért ezeknek a felvételeknek a szövege, illetve hangja szükségszerűen megjelenik mind az Adás 1-ben, illetve Adás 2-ben, mind pedig a Filmben. A Filmben továbbá jelentős részben felhasználták az Adás 1, illetve Adás 2 alkotói által hallhatóan kifejezetten az Adás 1, illetve Adás 2 céljára megírt narrációs szövegeket is. Azonban az Adás 1, illetve Adás 2 hangsávján rögzített hangot a Film készítői nem használták fel, hanem a narrációt eltérő személy hangjával külön – helyenként szó szerint egyező formában, helyenként pedig kisebb szövegváltoztatásokkal – újra rögzítették a Filmhez (ld.: III.4.1 és III.4.2. alatt szereplő részletes kimutatások). Az eredeti archív felvételeknek és azokkal együtt a felvételeken rögzített hangnak a felhasználásához – ahogy az előzőekben utaltunk rá – abban az esetben volt szükség szerzői jogosításra, ha az adott archív felvétel szerzői védelmi ideje a Film készítése időpontjában még nem járt le, amiről az eljáró tanácsnak nincs megfelelő információja. Ha a védelmi idő még nem járt le, akkor sem volt szükség azonban a szerzői jogosult engedélyére, ha az archív felvételek felhasználása szabad felhasználást – pl. filmes idézést (ld.: lenti III.3. pont) – valósított meg.

Tekintettel arra, hogy az Adás 1-ben, illetve Adás 2-ben szereplő narrációs szövegeket úgy használták fel a Filmben, hogy az eredeti, a szövegíró(k) által megírt szöveget újra rögzítették, és nem vették át az Adás 1-ben, illetve Adás 2-ben lévő hangfelvételeket, ezért nem beszélhetünk az Adás 1, illetve Adás 2, mint filmalkotások felhasználásáról. A narrációk szövegén a szerzői jogokkal a szövegek írója vagy, ha többen voltak, a szövegírók rendelkeznek. Ezért a szövegeknek a Filmben történő felhasználásához az Adás 1, illetve Adás 2 készítésében közreműködő szövegíró(k) engedélyére volt szükség.

Amennyiben a Filmben felhasznált archív felvételeket, illetve narrációkat a Film készítői a televíziós csatorna Adás 1-et, illetve Adás 2-t tartalmazó sugárzott műsorából rögzítették és így emelték át a Filmben, akkor a szerzői jogokon túl figyelembe kell venni a televíziós csatorna-t saját sugárzott műsorán megillető szomszédos jogait is. Az Szjt. 80. §-a alapján szomszédos jogi védelem illeti meg ugyanis a műsorsugárzó televízió-szervezetet – a jelen esetben a televíziós csatorna-t – sugárzásra került műsorainak többszörözése tekintetében. Az Szjt. 80. § (1) bekezdés c) pontja értelmében ezért a televíziós csatorna, mint műsorsugárzó televízió-szervezet hozzájárulására volt szükség, ha a Filmben felhasznált egyes archív audiovizuális felvételeket, illetve a narrációs szövegeket vagy a fentiekben hivatkozott, az alábbi III.4.2. táblázat 3. sorában megjelölt hanganyag-részletet a Film készítői az Adás 1-et, illetve Adás 2-t tartalmazó sugárzott műsorokból rögzítették, de a rögzítéshez nem rendelkeztek a televíziós csatorna engedélyével. Nem volt szükség a televíziós csatorna engedélyére, azokban az esetekben, amikor a televíziós csatorna műsorából átemelt filmrészletek felhasználása szabad felhasználásként történt, pl. filmes idézésként (ld.: lejjebb a III.3. pont)⁷.

⁷ Ld.: Szjt. 83. § (2) bekezdés

III.2. Az Adás 2 hanganyagának és az archív felvételeknek a felhasználása a Filmben, egy mű felhasználása egy másik műben, többszörözés, átdolgozás

Az Szjt. a védelem alá tartozó műalkotásokhoz hasonlóan példálózó jelleggel jeleníti meg, hogy milyen felhasználási azonosíthatók a szerzői műveknek. Ezen felhasználás típusok közé tartozik a többszörözés és az átdolgozás. Valamely filmalkotásnak vagy az abból vett részletnek egy másik filmben történő felhasználása szükségszerűen az átvett film, illetve filmrészlet többszörözését valósítja meg. Többszörözés alatt kell érteni ugyanis az Szjt. 18. §-a értelmében a mű anyagi hordozón való közvetlen vagy közvetett rögzítését, ideértve a filmes rögzítést, illetve másolatkészítést is. Emellett az átvett filmrészlet bemutatásának módjától függően szó lehet esetleg átdolgozásról.

Egy-egy mű átdolgozásának több fázisa van. A szerzői jogi értelemben vett átdolgozás, mint felhasználás eredményeként [Szjt. 29. §] egy az átdolgozott mű egyéni-eredeti jellegét magán viselő, azonban saját egyéni-eredeti jelleggel is rendelkező származékos mű jön létre. Az Szjt. nagykommentárának a 29. §-hoz fűzött indokolása alapján az átdolgozás ugyanis a mű módosításának, megváltoztatásának az a szélső esete, amikor a változtató, kiegészítő vonások önmagukban is olyannyira lényegiek, hogy megfelelnek az egyéni és eredeti mű követelményének (alkotó jellegűek).

Az átdolgozás tekintetében ehhez kapcsolódóan két szélső határ állapítható meg, ahol véget ér és ahol még el sem kezdődik az átdolgozás. Az egyik határ az, ahol a mű módosítása oly módon történik, hogy az eredeti műhöz képest nincsenek jelentős változások, ez által származékos, önálló egyéni-eredeti jelleggel bíró mű nem is jön létre, ezért itt átdolgozásról nem, inkább többszörözésről, szolgai másolat létrehozásáról lehet szó. Az átdolgozás másik határa pedig azon esetekben jelenik meg, ahol az eredeti műtől olyannyira eltávolodik az új mű alkotója, hogy az eredeti mű már csak ötletforrásként kerül felhasználásra, ez esetben pedig nem állapítható meg szerzői jogi értelemben vett felhasználása a műnek.

Ahogy azonban a fentiekben már utaltunk rá a Filmben felhasználták az Adás 2 alábbi III.4.2. pontban szereplő táblázat 3. sorában hivatkozott hanganyag-részletét. A 18 másodperces hanganyag úgy került áttemelésre az Adás 2-ből, hogy a Filmben szereplő képsorokhoz illesztve bemásolták ugyanannak az interjúalanynak, Magánszemélynek a televíziós csatorna filmjében szereplő hangfelvételét, amelyben arról beszél, hogyan szervezte meg édesanyja a család külföldre költözését. A 18 másodperces hanganyag-részlet felhasználása többszörözést és egyben átdolgozást is megvalósított, melyhez mindenképpen szükség volt az eredeti filmelőállító, azaz a televíziós csatorna engedélyére. A televíziós csatorna engedélyére akkor is szükség volt, ha esetleg az interjúalany hozzá is járult saját közlése szerepeltetéséhez a Filmben, mert az interjúalany személyiségi jogi alapú engedélye nem pótolja a felhasznált filmes hangfelvétel többszörözéséhez és átdolgozásához szükséges szerzői jogi engedélyt.

A Filmben, csakúgy, mint a televíziós csatorna által sugárzott Adás 1 és Adás 2-ben – a dokumentumfilm műfajra jellemző módon – számos archív film-, illetve audiovizuális műrészlet került felhasználásra. Az archív felvételek felhasználása mind a Filmben, mind a televíziós csatorna műsorában a dokumentumfilm műfajban szokásos módon valósult meg: az átvett felvételek a narrátor, illetve az interjúalanyok aktuális mondanivalójának alátámasztását, ahhoz kapcsolódó dokumentumok, események bemutatását szolgálják, esetenként pedig egyszerűen illusztrációként szolgálnak. A felhasználás céljából és jellegéből adódóan megállapítható, hogy az archív anyagok sem az Adás 1, illetve Adás 2-ben, sem pedig a Filmben nem épülnek egybe az átvevő dokumentumfilm anyagával, nem változtatják meg annak jelentését, hanem jól érzékelhetően elkülönülnek attól. Az archív felvételek felhasználása tehát nem valósít meg átdolgozást, csupán a felvételek filmes többszörözését, melynek célja a legtöbb esetben filmes idézés.

Ahogy a fentiekben kifejtettük, az archív audiovizuális felvételek Filmben megvalósult többszörözéséhez (amennyiben nem szabad felhasználás történt) akkor volt szükség szerzői jogosulti engedélyre, ha a felvételeken a Film készítésének időpontjában fennállt még a szerzői jogi védelem. Arról, hogy az archív felvételek védelmi ideje meddig tart, illetve lejárt-e, a Szerzői Jogi Szakértő Testület – ahogy a fentiekben jeleztük – nem rendelkezik a szükséges információval. Ha az archív felvételek felhasználása

engedélyköteles volt, ahhoz valószínűsíthetően a Film végfőcímeiben szereplő köszönetnyilvánításban megjelölt archívumoktól kellett engedélyt kérni. Az engedélyt a Kft. valószínűsíthetően megkérte és meg is kapta az archívumoktól, erre utal legalábbis a Film végén a köszönetnyilvánítás.

Tekintettel arra, hogy az Adás 1-ben, illetve Adás 2-ben is megjelenő archív felvételeken nem a televíziós csatorna rendelkezik a szerzői vagyoni jogokkal, ezért annak ellenére nincs szükség a felhasználásukhoz a televíziós csatorna engedélyére, hogy az egyező archív felvételek a televíziós csatorna Adás 1, illetve Adás 2 dokumentumfilmjeiben is szerepelnek. Ki kell emelni, hogy az archív felvételek felhasználásához csak akkor volt szükség a televíziós csatorna engedélyére, ha az archív felvételeket esetleg a televíziós csatorna sugárzott adásából rögzítették a Film készítői. Ahogy a fentiekben már utaltunk rá, nem volt szükség a televíziós csatorna külön engedélyére, ha a saját sugárzott adásáról szóló felvételt maga a televíziós csatorna bocsátotta a Kft. rendelkezésére, amire vonatkozóan nem áll az eljáró tanács rendelkezésére információ.

Az Adás 1, illetve Adás 2-ben szereplő narrációs szövegek felhasználásával a Filmben új narráció rögzítése az Adás 1, illetve Adás 2 létrehozásában közreműködő szövegíró szerzők narrációs szövegének újabb megfilmesítését, filmes többszörözését valósította meg. Ehhez – ahogy a fentiekben kifejtettük – a szövegíró magánszemély(ek) engedélyére volt szükség.

III.3. Szabad felhasználások

Az SZJSZT-12/2017. számú szakértői véleményben az SZJSZT részletesen kifejtette, hogy egyes művek filmalkotásokban való felhasználása tekintetében az Szjt. mely kivételei értelmezhetők. A hivatkozott szakvélemény megállapításaira is figyelemmel a jelen szakvéleményben vizsgált dokumentumfilmek esetében az eljáró tanács álláspontja szerint az idézés kerülhet szóba.

Az idézés, mint szabad felhasználás keretei között egy mű részlete valamely átvevő műben szabadon felhasználható, a forrás, valamint a szerző megnevezésével. Erre tekintettel tehát egy korábban elkészült és már nyilvánosságra hozott filmből lehet idézni a szerző engedélye és díjfizetési kötelezettség nélkül. Azonban az idézés korlátját jelenti, hogy az idézés csak az átvevő (idéző) mű jellege és célja által indokolt terjedelmű lehet és a felhasznált műhöz híven kell történni. Idézés esetén kötelező továbbá a forrás, valamint a szerző megjelölése.⁸ Az idézés tekintetében továbbá lényeges, hogy az idézett mű és az idézetet megjelenítő mű között közvetlen és szoros kapcsolat kell, hogy fennálljon.

Az eljáró tanács megállapította, hogy Adás 2 anyagából átvett 18 másodperces hanganyag-részlet felhasználása nem tekinthető idézésnek, a hanganyag felhasználása nem felelt meg a szabad felhasználás törvényi feltételeinek. Ahogy az előzőekben hivatkoztunk rá, a Filmben a 18 másodperces Adás 2 hanganyag-részlet átdolgozott formában, az eredeti környezetéből kiragadva, és bár nagyon hasonló kontextusban, de megváltoztatott képi környezetbe került bevágásra a Filmbe. A hanganyag felhasználásával kapcsolatban továbbá nem került feltüntetésre a televíziós csatorna mint az átvett filmrészlet szerzői jogosultja, továbbá az Adás 2 dokumentumfilmre mint forrásra való utalás, ami pedig szintén a szabad felhasználás törvényi követelménye.

A vizsgálat tárgyát képező konkrét esetben az archív felvételeknek a Filmben történt felhasználása az esetek többségében megfelelt az idézésre, mint szabad felhasználásra vonatkozó törvényi feltételeknek. A Filmben megjelenő archív felvételek felhasználása a legtöbb esetben a téma és a közölt információ jellege és célja által indokolt terjedelemben történt, a film végfőcímeiben pedig a szakmában szokásos módon megtörtént a forrásmegjelölés is. Kivételt képez az idézés alól a jelen III.3. pontban foglalt, alábbiakban

⁸ Ld.: a szabad felhasználásokra, így az idézésre is irányadó Szjt. 33. §-ában foglalt általános törvényi előírások, továbbá az Szjt. 34.§ (1) bekezdésében foglalt rendelkezések, melyek speciálisan az idézésre, mint szabad felhasználásra vonatkoznak. Ahogy a hivatkozott 12/2017. sz. SZJSZT vélemény is megállapítja filmben lehetséges filmből idézni. Ennek során azonban figyelemmel kell lenni arra, hogy csak az átvevő film jellege és célja által indokolt terjedelemben idézhető más filmből vett részlet, és az idézés során fel kell tüntetni a forrást, valamint az ott megjelölt szerzőt.

található táblázatban megjelenített felvételek felhasználása a Filmben, amelyek esetében az eljáró tanács nem látott olyan szoros kapcsolódást az átvett archív felvételek és a Film mondanivalója, azaz a narrátor, illetve az interjúalanya aktuális közlése között, ami az idézés törvényi feltételeit megalapozná, ezekben az esetekben inkább illusztrációról van szó nem pedig az átvevő Film mondanivalójának alátámasztásáról, dokumentálásáról.

	Film (perc, másodperc)	Felvétel azonosítása és céljának vizsgálata
1.	00:30-00:43	Feltehetően I. világháborús archív felvételek kerültek bevágásra a főcímet követően egyfajta bevezető részként.
2.	05:04-05:06	Feltehetően egy korabeli fényképfelvétel került felhasználásra a várról, ráközelítéssel, egy átvezető rész alatt.
3.	26:48-26:53	A 2. pontban megjelölt fényképfelvétellel azonos felvétel szintén egy átvezető rész alatt.
4.	27:46-28:00	hídról készült felvétel a várról egy átvezető rész alatt.
5.	52:10-52:33	Különböző felvételek egymás után vágva, részben annak illusztrálására, hogy Történelmi személyt az emigrációban honvagy gyötörte. A felvételek sorrendben: (i) Képfelvétel ráközelítéssel Történelmi személyről, ahogy egy távcsővel kémleli a tengert. (ii) Archív felvételek egy hajóról a tengeren. (iii) Archív felvétel Budapestről.
6.	56:48- 56:59	Archív felvételek egy tengeren hánykódó hajón átvezetés gyanánt, azon kijelentést követően, hogy Történelmi személyt elhagyta az életkedve. A felvételek között 56:52-56:57 között egy tájkép felvétel van, egy a nap előtt elhaladó felhővel fókuszban, azonban úgy tűnik, hogy ez egy modern felvétel, amit régiesítettek.
7.	57:42-57:58	Az 5. pontban megjelölt felvételekkel azonos felvételek, más vágásban, egy átvezető rész alatt.

Az archív felvételek felhasználása azonban valószínűsíthetően nem volt jogsértő az idézésnek nem minősülő esetekben sem, akkor sem, ha az adott felvétel szerzői jogi védelmi ideje még nem járt le, mert a Film végfőcímében foglalt, az egyes archívumoknak szóló köszönetnyilvánítások arra engednek következtetni, hogy a Kft. jogosítást szerzett a felvételek felhasználására.

III.4. A televíziós csatorna által sugárzott Adás 1, illetve Adás 2 és a Filmek összehasonlítása

Az eljáró tanács a jogsértésre irányuló kérdés megválaszolásának előfeltételeként mindenekelőtt annak megállapítására törekedett, felhasználták-e szerzői jogi értelemben a televíziós csatorna műsor két adását, amelyek [...] napján valamint [...] napján kerültek sugárzásra (Adás1 és Adás2).

Az eljáró tanács a továbbiakban rögzíti, hogy a Film mellett, hogy történelmi dokumentumfilm, egyben portréfilmnek és riportfilmnek is minősül, hiszen célja a személy történelmi szerepének bemutatása, unokájának a visszaemlékezései által.

Az eljáró tanács – ahogy a fentiekben utaltunk rá – az Adás 1, illetve Adás 2 és a Film összehasonlítása alapján megállapította, hogy a Film az alábbi III.4.2. pontban szereplő táblázat 3. sorában hivatkozott hanganyag-részlet felhasználástól eltekintve nem használja fel a televíziós csatorna műsorának (Adás 1, Adás 2) alkotáselemeit. A Filmben jelentős részben felhasználtak ugyanakkor olyan archív felvételeket, melyeket az Adás 1, illetve Adás 2 alkotói is felhasználtak. Az archív filmfelvételekkel együtt a Filmben elhangzó narrációs szöveg – helyenként tapasztalható kisebb eltérésekkel – megegyezik az Adás 1, illetve Adás 2 műsorban hallható szöveggel.

Ahogy a fentiekben kifejtettük, miután a narrációs szövegeket tartalmazó hangfelvételeket a Filmben nem használták fel (kivéve az Adás 2-ből átvett III.4.2. táblázat 3. sorában hivatkozott hanganyag-részletet), ezért a szövegek felhasználása nem a televíziós csatorna, hanem a szövegíró magánszemély(ek) szerzői jogát érinti.

Az alábbiakban a Film és az Adás 1, illetve Adás 2 filmanyagok összehasonlítására vonatkozó megállapításokat és a Filmben felhasznált narrációs szövegekre vonatkozó részletes kimutatásokat közöljük:

III.4.1. A Film és az Adás 1 összehasonlítása

Amint az előző pontban kiemelésre került, a Film Történelmi személy unokája emlékein keresztül mutatja be Történelmi személy életét és Magyarország történelmében játszott szerepét. Az Adás 1 ezzel szemben Történelmi személy fia, özvegyének, a visszaemlékezései nyomán mutatja be a család emigrációban töltött életét, tehát alapvetően a két filmalkotás témájában nem azonos.

A Film és az Adás 1 összehasonlítása tekintetében általánosan megállapítható, hogy míg a Film inkább a háború közbeni eseményekre koncentrálva mutatja be Történelmi személy életét, az Adás 1 inkább a háborút követő emigrációban töltött időszakra koncentrál. A felvezetés tekintetében az Adás 1 egy gyorsabb történelmi áttekintéssel röviden bemutatja az emigrációhoz vezető történelmi eseményeket. E tekintetben felfedezhetők azonosságok a Film és az Adás 1 között, hiszen azonos történelmi események tekintetében azonos archív felvételek kerültek felhasználásra bár eltérő vágással. Ahogy azonban az eljáró tanács a fentiekben rámutatott, az azonos archív felvételek megléte mindkét dokumentumfilmben nem jelenti azt, hogy a Filmben szerzői jogi értelemben felhasználták volna az Adás 1-et. Releváns felhasználást az Adás 1, mint dokumentumfilm tekintetében az Adás 1 képi, illetve hanganyagának átvétele (többszörözése) jelentene, ilyenre azonban nem került sor a Filmben.

Felhasználásra kerültek azonban a televíziós csatorna műsorában szereplő, az Adás 1 készítésében közreműködő szövegíró(k) által írt narrációs szövegek. Az alábbi táblázatban kiemelésre kerültek azon esetek, ahol közel azonos narrációval kerültek bemutatásra az azonos, vagy közel azonos archív felvételek. (Az egyezések az Adás 1 tekintetében csak a Videó 1-ben fedezhetők fel.) Ahogy utaltunk rá, az Adás 1-ből nem került átemelésre hanganyag, csupán a narrációk szövegét használták fel a Film alkotói, viszont újbóli rögzítéssel, eltérő előadó hangjának felhasználásával.

	Film (perc, másodperc; narráció)	Adás 1 [Videó 1] (perc, másodperc; narráció)	Megállapítás
1.	19:45-től:	04:21-től:	Szinte azonos narráció került

			alkalmazásra, azonos felvételekkel.
2.	43:49-től:	10:49-től:	Azonos narráció azonos archív felvételekkel együtt.
3.	43:55-től:	10:57-től:	Szinte azonos narráció került alkalmazásra, azonos archív felvételek különböző módon történtbevigásával.
4.	45:32-től:	11:24-től: 12:40-től: 14:01-től:	Az Adás 1 első részlete tekintetében szinte azonos archív felvételek készültek alkalmazásra. A narráció azonos, azonban míg a Filmben egyben került alkalmazásra a Nürnbergi per bemutatására, addig az Adás 1-ben szakaszoltan, további háttérinformációk feltárásával.

III.4.2. A Film és az Adás 2 összehasonlítása

A Film és az Adás 2 témája tekintetében több azonosságot mutat, hiszen mindkettő Történelmi személy unokájának a visszaemlékezésein keresztül mutatja be a történelmi eseményeket. Az alábbi táblázatban kiemelésre kerültek azon esetek, ahol közel azonos narrációval kerültek bemutatásra az azonos archív felvételek. Tekintettel arra, hogy Adás 2 több részletben került az eljáró tanács rendelkezésére bocsátva, a táblázatban külön megjelölésre kerül, hogy az egyes részletek a Videó 2 vagy Videó 3-ban kerültek megjelenésre. A Videó 4 nem tartalmaz azonos részleteket és narrációt a Filmmel. Ahogy az eljáró tanács már utalt rá, az Adás 2-ben egyetlen olyan hanganyag-részlet található, melyet a Film készítői 18 másodperc hosszúságban átvettek, azaz átdolgozva többszöröztek a Filmben; ez az alábbi táblázat 3. sorában hivatkozott felhasználás, melyhez a televíziós csatorna engedélyére volt szükség. A többi átvétel – csakúgy, mint az Adás 1 esetében – csak a narrációk szövegét, de a televíziós csatorna által rögzített hanganyagot magát nem érintette. Ezért az Adás 2 esetében is a narrációs szövegek felhasználásához a szövegíró(k) engedélyére volt szükség.

	Film (perc, másodperc; narráció)	Adás1 [Videó2 és Videó3] (perc, másodperc; narráció)	Megállapítás
1.	15:46-től archív felvétel eredeti narrációval	[Videó2] 11:30-tól archív felvétel eredeti narrációval	A két felvétel narrációja azonos, tekintettel arra, hogy az eredeti narrációval került beemelésre az archív felvétel.
2.	46:15-től:	[Videó3] 07:33-tól:	Azonos narráció egymástól eltérő archív felvételek tekintetében.
3.	46:20-től:	[Videó3] 07:41-től:	Videó3-ban ezt a részt Magánszemély mondja a riporternek. A Filmben ez a hanganyag maga is felhasználásra kerül, azzal a különbséggel, hogy a felvétel végén a Videó3-ban Magánszemély köhög egyet, mielőtt befejezné a mondatát azzal, hogy „a [külföldi] volt”. Ezt a köhögést a Filmben kivágták.
4.	46:49-től:	[Videó3] 08:03-tól:	Azonos narráció egymástól eltérő archív felvételek tekintetében.

Budapest, 2022. március 24.

dr. Sár Csaba

a tanács elnöke sk.

dr. Gubicz Flóra Anna

a tanács előadó tagja sk.

Rózsa János

a tanács szavazó tagja sk.